

PŘEKLADOVÁ TECHNIKA ABLATIVU ABSOLUTNÍHO V CHARVÁTSKOHlaholské Řeholi sv. Benedikta

Kateřina SPURNÁ, Praha

Článek analyzuje překladovou techniku latinské polovětné konstrukce ablativu absolutního v textu charvátskohlaholské *Řehole sv. Benedikta* a pokouší se na základě excerpovaného materiálu stanovit, jaké jsou hlavní tendence překladu při překladu ablativu absolutního do církevní slovanštiny charvátské redakce. Po krátkém úvodu věnovaném latinskému textu, problematice analýzy překladové techniky z latiny do církevní slovanštiny a samotnému církevněslovanskému překladu, je podán přehled vyexcerpovaného a roztřídného materiálu a uvedeny hlavní tendence překladové techniky. Závěr příspěvku pak tvoří shrnutí hlavních výsledků analýzy a přehled materiálu.

Klíčová slova: charvátskohlaholské písemnictví, církevní slovanština, překladová technika, latinský ablativ absolutní, *Řehole sv. Benedikta*

1. ÚVOD

Řehole sv. Benedikta, základní dílo evropského monasticismu bylo ve středověku přeloženo do řady jazyků, např. do anglosaštiny, arménštiny, řečtiny (HANNICK 2008: 187) a také do církevní slovanštiny charvátské redakce. Překlad je dochován na pergamenovém kodexu ze 14. stol., dnes uloženém v archivu HAZU pod signaturou I A 74. Pro tuto dataci hovoří dle I. Ostojiće především pravopis, grafická stránka rukopisu a také jazyk. Kodex pochází z kláštera sv. Kosmy a Damiána, který se nachází poblíž městečka Tkonu na ostrově Pašman.¹ Kromě samotného překladu *Řehole sv. Benedikta* obsahuje i další texty, např. kalendář, osobní poznámky a obsah. Kodex se do dnešní doby nedochoval celý – bylo z něj vytrženo deset listů. Napsán byl dvěma až třemi písaři (OSTOJIC 1965: 366).

¹ Rukopis vznikl na objednávku opata kláštera sv. Kosmy a Damiána Petra Zadrana. In: OSTOJIC 1965: 365.

Dříve panoval v odborné literatuře předpoklad, (HANNICK 2008: 188; DAMJANOVIĆ 2008: 181) že text, který máme dnes k dispozici, byl opsan z mnohem starší předlohy. Původní překlad *Řehole* měl být pořízen pro Rogovské opatství, které se roku 1129 přesunulo z pevniny na výše zmíněný ostrov Pašman (DAMJANOVIĆ 2008: 181; REINHART 2012: 348), otázka existence hlaholské literární tvorby v Rogovském opatství ve 12. stol. je nicméně dle některých autorů sporná (HANNICK 2008: 188; DAMJANOVIĆ 2008: 181). Dále se jako důkaz pro starší dataci vzniku překladu uváděly důvody jazykové, např. přítomnost jazykových archaismů (OSTOJIC 1960).

Přes existenci dílčích studií nebylo zatím provedeno komplexní zhodnocení textu po stránce jazykové. Detailněji se jazykem *Řehole sv. Benedikta* zabýval pouze Stjepan DAMJANOVIĆ (2008) a nejnověji také Johannes REINHART (2012), který se ve své studii věnuje mimojiné otázce latinské předlohy (348). Poukazuje na skutečnost, že charvátskohlaholskému překladateli zřejmě sloužila jako předloha cisterciácká verze *Řehole sv. Benedikta*. Uvádí pro toto tvrzení některé jazykové doklady, např. ptc. přez. *tekuće* (2a,18) odpovídá lépe lat. *currendo* v cist. verzi, než *curritur, ed'nogo* (25b,17–18) pak odpovídá spíše *ex uno* z cist. verze než *ex illo* atd. (REINHART 2012: 349). Ostojic ve své edici charvátskohlaholského překladu z 60. let minulého století uvádí ještě klasické teubnerské vydání latinského textu (OSTOJIC 1965) a případný nesoulad s církevněslovanským překladem překladem řeší *ad hoc*, tedy vyznačením tří teček za každé dle jeho názoru nepřeložené latinské slovo.

2. JAZYK PŘEKLADU

Charvátskohlaholský text je po jazykové stránce směsí církevní slovanštiny charvátské redakce a jazyka národního, konkrétně čakavštiny ikavsko–ekavského nářečí (DAMJANOVIĆ 2005: 88; ŠTEFANIĆ 1970: 85–90). Církevněslovanský text je ve vztahu k latinské předloze místy spíše volnějším překladem. Někteří autoři velmi kladně hodnotí stylistickou úroveň textu (DAMJANOVIĆ 2008: 183–184; HERCIGONJA 1975: 126–130). Štefanić upozorňuje na prolínání relativně mladých a archaických jazykových rysů, např. asigmatického aoristu (ŠTEFANIĆ 1970: 86).

3. PŘEKLADOVÁ TECHNIKA

Malým příspěvkem k analýze jazyka této významné charvátskohlaholské památky je i rozbor překladové techniky latinské konstrukce *ablativ absolutního*. Při analýze překladové techniky z latiny do staroslověnštiny se lze obecně soustředit na rozmanité jevy latinské syntaxe, např. na gerundiální či gerundivální vazby (k tomuto tématu např. KONZAL 2005; STANKOVSKA 1999), na vazby infinitivní (akuzativ a nominativ s infinitivem) stojící na místě slovanských vět obsahových, případně na participiální konstrukce a participia vůbec (k překladu latinského participa futura aktiva viz KONZAL 1994). Další možností je pak výše uvedený *ablativ absolutní*, latinská polovětná konstrukce skládající se z participia a jména v ablativu, jež stojí na místě věty adverbální, nejčastěji temporální či kauzální. Identické polovětné konstrukce se nacházejí i v dalších indoevropských jazycích (BARTONĚK 2008: 135), např. ve staré řečtině genitiv či akuzativ absolutní, lokativ a genitiv absolutní v sanskrtu, dativ absolutní v gótsčině, staré angličtině a staré horní němčině, ve staroslověnštině je pak ekvivalentní vazbou dativ absolutní.

Problematicke překladové techniky z latiny do církevní slovanštiny památek vesměs českocírkevněslovanské redakce se dlouhodobě věnuje Václav KONZAL (1994; 2005; 2012). V takto vymezeném materiálu jsou nejpočetnější překlady latinského ablativu absolutního staroslověnským dativem absolutním, další možností je pak překlad absolutním lokativem či genitivem. Ve Druhé staroslověnské legendě o sv. Václavu se velmi často objevuje instrumentál absolutní.

Také Petra Stankovska (STANKOVSKA (FETKOVÁ) 1995: 27–32) se věnovala ve své práci mj. problematice překladu ablativu absolutního do staroslověnštiny v překladech čtyřiceti homilií Řehoře Velikého na evangelia, konkrétně v kompletním českocírkevněslovanském překladu latinské předlohy z 11. století, a v mladším charvátskohlaholském překladu z Novljanského II. breviáře z 15. století, který obsahuje pouze překlad úryvků latinského originálu. Analýzou tohoto materiálu bylo zjištěno, že zatímco v českocírkevněslovanském překladu je ablativ absolutní v naprosté většině případů přeložen pomocí ekvivalentní staroslověnské vazby dativu absolutního (26 případů z 35), v novějším překladu charvátskohlaholském z Novljanského II. breviáře je v sedmi případech použita konstrukce instrumentálu absolutního a ve stejném počtu případů pak dativ absolutní.

4. ANALÝZA MATERIÁLU

V latinském textu *Řehole sv. Benedikta* bylo identifikováno 60 dokladů ablativu absolutního.² Vzhledem k různorodosti církevněslovanského překladu se jako nejpřehlednější ukázalo roztřídění materiálu podle typu participia, jež je obsaženo v latinské polovětné konstrukci. Takto je možné rozdělit získaný materiál na dvě hlavní skupiny³ a ty pak dále dělit podle způsobu překladu do církevní slovanštiny.

4.1. Latinský ablativ absolutní, jehož součástí je participium perfecti passiva, se v latinském textu *Řehole sv. Benedikta* vyskytuje ve 33 případech.⁴ Latinská polovětná konstrukce je pak překládána do církevní slovanštiny několika způsoby, které se pokusíme v následujících odstavcích podrobněji rozebrat.

4.1.1. V devíti případech je ablativ absolutní přeložen pomocí nominativu participia präterita aktiva. S tímto typem překladu se pojí očekávaná překladatelská tendence, totiž snaha vyhnout se latinskému pasivnímu vyjádření a nahradit ho vyjádřením aktivním s dodáním příslušného podmětu nejčastěji v nominativu plurálu. Ilustrativním příkladem tohoto postupu může být doklad na službu b(o)žiju, *koliko zvonъ uslišite, vse ostavivše, čto budetъ meju rukama ... brzo tacite.* (28a,20) za latinské *ad horam divini officii mox ut auditus fuerit signum, relictis omnibus, quaelibet fuerint in manibus, summa cum festinatione curratur* (43,1), kde můžeme vidět použití všeobecného podmětu nominativu plurálu maskulina, čímž jsou nejčastěji myšleni *mniši*. Tímto způsobem překladatel postupoval i v následujících případech: *otvorivše oči n(a)ši i uši* (1b,16–12)⁵ za latinské *apertis oculis nostris ad deificum lumen adtonitis auribus* (Prol. 9), *prepojasavše ... boki naše* (2a,15–16) za *succinctis lumbis nostris* (Prol. 21), *sr(d)ce podavše* (3b,21–

² Je nutno uvést, že ke kapitolám 17 až 31 latinského textu není k dispozici církevněslovanský překlad, proto nebyly z tohoto úseku ablativy absolutní excerpovány (k tomuto tématu např. KONZAL 2005; STANKOVSKA 1999.).

³ Participium futura aktiva není obsaženo v žádném ablativu absolutním (k překladu latinského participia futura aktiva viz KONZAL 1994.).

⁴ Některé ablativy absolutní, které by dle typu obsaženého participia spadaly do tohoto oddílu, budou zpracovány později pod bodem 4.3. či 4.4.

⁵ V tomto dokladu došlo ke spojení dvou ablativů absolutních do jednoho a následkem toho ke zjednodušení latinské předlohy. Původní latinský text zní následovně: Prol 8–9: *...et apertis oculis nostris ad deificum lumen adtonitis auribus audiamus...* Církevněslovanský překlad pak vypadá takto: *Otvorivše ... oči n(a)ši ... i ... uši uslišimo.*

vazbu *razvě dviju ps(a)l'mu* (19a,8–10), za *data benedictione* (11,10) csl. *po molitvi* (19b,19–21), za *matutinis finitis* (35,15) předložkovou vazbu *po jutrní* (23b,19–22), za *sublata ei portione sua vini* (43,15–16) vazbu *brez' vina* (29a,14–18) a dále za ablativ absolutní *explicito opere dei* (52,5) csl. *po službi* (34a,12–14).

4.1.4. Ve dvou případech je ablativ absolutní obsahující participium perfekta pasiva do církevní slovanštiny přeložen pomocí participia prézenta aktiva. Původní latinské *modulatis ... sex psalmis et versu* (11,2) je převedeno aktivní konstrukcí *ispojuće 6 ps(al')mь i berše* (19a,14–16). Zde je zajímavé především participium prézenta utvořené od dokonavého slovesa. Dále tu můžeme pozorovat podobnou a již výše zmíněnou snahu překladatele vyhnout se pasivní latinské konstrukci a převést ji do církevněslovanské konstrukce aktivní. V druhém případě je pak lat. *servata in omnibus parcitate* (39,10) přeloženo csl. *va v'sem směru imijuće* (26a,16–19).⁶

4.1.5. V jednom dokladu použil autor pro překlad latinské polovětné konstrukce bezpředložkového instrumentálu, když latinské *humilitato corde* (7,8) překládá do církevní slovanštiny souslovím *umilenim sr(d)cemb* (13a,15–19). Nutno ovšem dodat, že ablativ absolutní *humilitato corde* lze interpretovat i jako ablativ instrumentální ve funkci adverbia, na což by poukazoval i csl. překlad.

4.2. Druhou velkou skupinou, kterou bylo možné při analýze materiálu vyčlenit, jsou ablativy absolutní obsahující participium prézenta aktiva, konkrétně se jedná o 27 dokladů.⁷ Stejně jako ve skupině předchozí, i zde je využita široká paleta možností překladu, jak bude naznačeno v následujících odstavcích.

4.2.1 Specifickou skupinou při studiu překladové techniky z latiny do slovanštiny tvoří případy, v nichž je latinský ablativ absolutní převeden církevněslovanským dativem absolutním, tedy ekvivalentní gramatickou vazbou. V *Řeholi sv. Benedikta* najdeme ablativ absolutní přeložen pomocí ekvivalentní staroslověnské vazby *dativu absolutního* pouze ve třech případech z šedesáti. Jedná se konkrétně o dva doklady, v nichž je za latinské *dicente apostolo* (Prol. 36–37 a 2,2–3) csl. *gl(agol)juću Apostolu* (3a,14–15

⁶ Tento doklad je opět blízký skupině uvedené pod bodem 4.1.

⁷ Některé ablativy absolutní, které by dle typu obsaženého participia spadaly do tohoto oddílu, budou zpracovány později pod bodem 3 či 4.

a 5a,11–14). Pro tento typ překladu, tedy uvození biblického citátu dativem absolutním, bychom našli paralelu např. v *Clozově sborníku* 3a,10: **СТ̄ΟΥΛΟΥ ΔΙΠΛΟΥ ΠΑΒΛΟΥ ΓΛ̄ΞΗΤΙΟΥ**. V posledním případě je pak ablativ absolutní *sedentibus omnibus* (9,5) přeložen církevněslovanským *sideći brat'ji* (18b,3–5). Tento závěr do jisté míry koresponduje s výše nastíněnými výsledky Petry Stankovské v tom smyslu, že v textech mladších není ve většině případů pro překlad ablativu absolutního použita vazba dativu absolutního, ale spíše jiné výrazové prostředky.

4.2.2. V dvou případech je latinský ablativ absolutní obsahující participium přezenta aktiva přeložen do církevní slovanštiny pomocí ekvivalentního slovanského participia v nominativu. Latinské *scriptura dicente* (Prol. 8) je přeloženo *Pismo govoreće* (1b,6), dále ablativ absolutní *incipiente luce* (8,4) je přeložen pomocí nominativu plurálu maskulina participia přezenta aktiva a substantiva v akuzativu v podobě *zoru viduće* (18a,17–18). V tomto případě je možné identifikovat zavedení »všeobecného« podmětu v nominativu plurálu, jako tomu bylo u překladu ablativu absolutního obsahujícího participium perfekta pasiva. Za povšimnutí také stojí, že překladatel rozdělil latinský ablativ absolutní *excitante nos sriptura ac dicente* na dva celky, přičemž při překladu konstrukce *excitante nos scriptura* používá vedlejší větu časovou.⁸

4.2.3. Stejně jako v první skupině dokladů i v případě ablativu absolutního tvořeného participiem přezenta, využívá církevněslovanský překladatel možnost přeložit latinskou polovětnou konstrukci pomocí věty vedlejší či hlavní. V jednom případě je tak užito vedlejší věty časové, když je latinské *excitante nos scriptura*⁹ (Prol. 8) přeloženo csl. *kada vzove nasъ Pismo* (1b,6). Ve dvou případech je pro překlad ablativu absolutního užito v církevní slovanštině imperativu, za latinské *residentibus cunctis* (11,2) najdeme církevněslovanské *i sidite vsi spolu* (19a,14–16), dále pak za *cum honore et timore stantibus omnibus* (11,9) konstrukci *stojte sъ strahomъ* (19b8–10). V jednom případě je užita hlavní věta s predikátem v indikativu přezenta, za latinské *dicente scriptura* (7,36) nacházíme csl. *i pravi [namъ] Pismo* (15a,18–20). V jednom případě je užita vedlejší věta vztažná, za latinské *omnibus venientibus sive discendentibus hospitibus* (53,6) nacházíme csl.

⁸ Viz dále bod 4.2.3

⁹ Viz výše bod 4.2.2.

vsimь gostestemь, ki prihode ili othodetь (34b,6–12).

V jednom případě překladatel spojuje do jedné konstrukce dva ablativy absolutní, konkrétně v souvětí *dicto etiam versu et benedicente abbate legantur aliae quattuor lectiones de novo testamento ordine, quo supra*. (11,7). Ablativ absolutní *benedicente abbate* je přeložen pomocí hlavní věty s finitním slovesným tvarem v přítomnosti s předmětem v akuzativu *i bl(agosloven)ije vzdajutь* (19b,3–6). Z druhého ablativu absolutního *dicto versu* je v církevněslovanském překladu přítomen pouze lexém *b(e)r(a)š(b)*, který je možné v tomto kontextu interpretovat jako neslovesnou větu. Latinské *dicto* pak nemá v církevněslovanském textu ekvivalent, stejně jako ablativ *abbate*. Pro přehlednost uvádíme celé církevněslovanské znění: *I po nih b(e)r(a)š(b) i bl(agoslove)nije ... v'zdajutь i čtite se ... 3 lekcije ot(') s(veta)go e(van)j(e)lija*

4.2.4. V pěti případech, z nichž čtyři jsou si po sémantické stránce velmi blízké, je latinský ablativ absolutní přeložen pomocí bezpředložkového instrumentálu. Jedná se konkrétně o tyto doklady: za latinské *Deo auxiliante* (1,5) nacházíme církevněslovanské *b(o)žiju pomočiju* (4a,20–24), za *adiuvante Domino* (1,13) csl. *b(o)žijeju pomoč'ju* (5a,2–5), za *adiuvante Christo* (73,8) csl. *pomočiju H(rst)a* (50a,5–6), za *deo protegente* (73,9) csl. *[G(ospod)a] B(oga) pomočiju* (50a,9–10). Tematicky se poněkud odlišuje pouze doklad *monstrante Scriptura* (7,57), jenž je přeložen taktéž bezpředložkovým instrumentálem *kazanijemь Pisma* (17a,1–5).

4.2.5. Ablativ absolutní lze také přeložit předložkovou konstrukcí, což dokládá církevněslovanský překlad *préd'staršimь* (43b,5–7) za latinské *transeunte maiore* (63,16).

4.2.6. Za latinský ablativ absolutní *clarescentibus culpis* (62,10) nacházíme poněkud netypický překlad pomocí participia préterita aktiva *pokazav'se mu ... jego grihь* (42a,24–26), čímž je narušen původní relativní časový vztah, poněvadž přítomné participium v latině vyjadřuje současnost s řídicím slovesem věty, naopak v církevněslovanském překladu je využito participium pro vyjádření předčasnosti, tedy participium préterita aktiva.

4.3. Celkem v sedmi případech nebyl ablativ absolutní do církevní slovanštiny vůbec přeložen či byl velmi volně parafrázován jeho význam; tuto skutečnost můžeme přičíst zřejmě mimo jiné snaze překladatele o volnější překlad originálního latinského textu, lze také uvažovat o porušené před-

loze, jak upozorňuje Ch. Hannick (HANNICK 2008.). Konkrétní případy budou dále probrány v poněkud širším kontextu než dosavadní materiál:

a) Prol. 47: *Sed si quid paululum restrictius **dictante aequitatis ratione** propter emendationem vitiorum vel conservationem caritatis processerit, non illico pavore perterritus refugias viam salutis.*

3b,14–17: *Imuće každo krěp'čeje i prav(a)dnoje popravļenija radi naših grihov' i shrañenijem' ljub've prějdite. Togo radi užasmuv se ne otbigni puti sp(a)senija.*

U tohoto dokladu můžeme konstatovat, že význam latinského ablativu absolutního není do církevní slovanštiny nijak přeložen. Jak naznačuje Ostojíc ve své edici, počátek větné konstrukce *imuće každo krěp'čeje i prav(a)dnoje* se s originálním latinským textem vůbec neshoduje.

b) 2,19: : *Quod si ita **iustitia dictante** abbati visum fuerit, et de ciuiuslibet ordine id faciat.*

6b,5–6: *Ašće ... opatu pravdano [ne] budet', o vsakom redu to možet' nastaviti.*

V tomto případě se jedná spíše o přibližné převedení obsahu ablativu absolutního než o jeho překlad, odrazem slova *iustitia* je v církevněslovanském textu lexém *pravdano*. Překlad participia *dictante* se v církevněslovanském textu nikde neobjevuje, proto se kloníme k názoru, že ablativ absolutní v tomto případě nebyl přeložen, ale spíše byl zjednodušen a parafrázován jeho význam.

c) 5,7–8: *Ergo hi tales relinquentes statim, quae sua sunt, et voluntatem propriam deserentes et mox **exoccupatis manibus** et, quod agebant, imperfectum relinquentes vicino oboedientiae pede iubentis vocem factis sequuntur.*

11a,18–19: *Tada je ti takoje ostavivše svoja děla, ka dělahu meju rukama i iměhuposluhu se meštrovu vzdajut'.*

V tomto dokladu se jedná o velmi volnou parafrázi latinského textu. Některé jeho části (např. vztážná věta *quae sua sunt, voluntates proprias deserentes* atd.) se v církevněslovanském překladu v žádné formě neobjevují, následkem čehož je celá výpověď zestručněna. Překlad latinského originálu významově zcela neodpovídá a není možné nalézt ani ekvivalent k ablativu absolutnímu. Můžeme se pouze domnívat, že latinské substantivum *manus* z ablativu absolutního bylo v církevněslovanském překladu začleněno do

vedlejší věty *ka dělahu meju rukama i iměhu*. Vzhledem k výše zmíněným významovým odchylkám mezi originálem a překladem nelze vyloučit ani možnost, že překladatel měl k dispozici latinskou předlohu s různočteními.

d) 9,5: *Quibus dictis dicto versu benedicat abbas et sedentibus omnibus in scamnis legantur vicissim a fratribus in codice super analogium tres lectiones.*

18b,3–5: *i po tomъ svršen'ji opatъ vzda bl(agoslove)nъje i sideci brat'ji čtite se 3 lekcije v knižahъ.*

Na tomto místě zřejmě překladatel zahrnul do konstrukce *i po tomъ svršen'ji* oba latinské ablativy absolutní, tedy *quibus dictis* i *dicto versu*, což je snad možné hodnotit jako elegantní řešení pro slovanský překlad, kde by případné dvě věty časové či jiné konstrukce působily příliš strojeně.

e) 13,12: *Plane agenda matutina vel vespertina non transeat aliquando, nisi in ultimo per ordinem oratio dominica omnibus audientibus dicatur a priore.*

20b,32–33; 21a,1: *I na jutrnji i na vič(e)rni po an(tifon)i vsagda rečena budi m(o)lit(va) g(ospod)na.*

Zde nezbyvá než konstatovat, že slovesný ekvivalent k ablativu absolutnímu není možné určit. K této skutečnosti došlo především z důvodu přestylizování oproti latinskému textu, přičemž došlo ke zjednodušení celého výroku. V církevněslovanském překladu není možné nalézt ani ekvivalent k latinské podmínkové větě.

f) 38,3: *Et dicatur hic versus in oratorio tertio ab omnibus ipso tamen incipiente.*

25a,11–12: *i r'ci sь b(e)r(a)š(b) před'oltarem.....*

Zde je ablativ absolutní jednoznačně vynechán, jak naznačil v edici i Ostojić zaznamenáním rozdílů oproti latinskému originálu. Ostojić uvádí ve své edici *Řehole sv. Benedikta* pouze o dvě slova méně oproti latinskému originálu, v církevněslovanském textu ale není doložen žádný ekvivalent ani k latinské partikuli *tamen*. Dle Teubnerského vydání *Řehole sv. Benedikta* užívané Ostojićem má toto místo následující podobu: *et dicat hunc versum in oratorio tertio cum omnibus ipso tamen incipiente*, cisterciácký text *Řehole*, který zřejmě sloužil jako předloha, má na tomto místě znění identické.

g) 48,6: *Et agatur nona temperius, mediante octava hora et iterum, quod*

faciendum est operentur usque ad vesperum.

31a,15–18: *I počekajuće zvonite na nonu, i po noni dari do vičerňe dělajte*

Církevněslovanský text je na tomto místě oproti latinskému originálu zestručněn a upraven, následkem čehož nebyl ani ablativ absolutní do církevní slovanštiny přeložen.

4.4. Další a poslední skupinu dokladů tvoří případy, které jsou nejasné či sporné, nelze však přímo říci, že by byl ablativ absolutní při překladu vynechán, jako tomu bylo v předcházejícím oddíle. Jednotlivé doklady budou opět probrány poněkud podrobněji:

a) 7,6: *actibus nostris ascendentibus scala illa erigenda est*

13a,8–9 [*dobrimj*] *n(a)šimi děli onu skalu postaviti je n(a)mь*

U tohoto dokladu není problematickým aspektem církevněslovanský překlad, ale samotná participiální ablativní konstrukce. Podle našeho názoru není možná jednoznačně říci, zda se jedná o ablativ absolutní nebo o ablativ instrumentální, nicméně slovanský překlad zde ukazuje spíše na možnost druhou.

b) 42,6–8: *Et lectis quattuor aut quinque foliis vel quantum hora permittit, omnibus in unum concurrentibus per hanc moram lectionis, si quis forte in adsignato sibi commisso fuit occupatus, occurat. Omnes ergo in unum congregati compleant.*

28a,1–7 *Čtíte se 4 ili 5 listovъ ili koliko godina vzda. I doklě se te lekcije čtu, vsaki v komb dl'gu ... budetъ pritacite, i tada vsi vkupъ' pojte kumplětb.*

Toto místo je problematické především kvůli dvěma ablativům absolutním, jejichž smysl se pokusil překladatel zabudovat do struktury souvětí. První z nich, *lectis quattuor aut quinque foliis* je rozveden do hlavní věty s imperativem v pasivu *čtíte se 4 ili 5 listovъ*, jak již bylo uvedeno výše. Druhý ablativ absolutní *omnibus in unum concurrentibus* nebyl do církevní slovanštiny vůbec přeložen.

c) 53,6–7: *In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas. Omnibus venientibus sive discendentibus hospitibus; inclinato capite vel prostrato omni corpore in terra Christus in eis adoretur, qui et suscipitur.*

34b,6–12: *V' pokloňenъji vsačasko umiženъje vzdaj se vsimъ gostestemъ*,¹⁰ *ki prihode ili othodetъ. Pokloňenijemъ glavomъ ili ... tělomъ na z(e)mlju padenijemъ H(rst)ъ vъ nihъ budi počtenъ, ki se ... prijemъ.*

Toto místo je zařazeno do kapitoly problematických případů především z důvodu nejednoznačnosti ablativních forem *inclinato capite* a *prostato corpore in terra*, u nichž nelze s jistotou rozhodnout, zda se jedná o ablativ instrumentální či ablativ absolutní. Na základě církevněslovanského překladu pomocí prostého instrumentálu *pokloňenijemъ glavomъ* a *tělomъ na z(e)mlju padenijemъ* a také novočeského překladu lze předpokládat, že se jedná spíše o ablativy instrumentální.

5. ZÁVĚR

Latinský text *Řehole sv. Benedikta* obsahuje 60 dokladů latinské polovětné konstrukce ablativu absolutního. Ekvivalentní církevněslovanská vazba dativu absolutního je užitá pouze ve třech případech, dva z nich jsou navíc sémanticky totožné. Za latinské *dicente apostolo* tak nacházíme na dvou místech (3a,14–15; 5a,11–14) dativ absolutní *gl(agol)juću Apostolu* – dativ absolutní zde tedy uvozuje biblický citát. Doklady podobného typu bychom našli také například v Clozově sborníku. V jednom případě je pak latinské *sedentibus omnibus* přeloženo *sideći brat'ji* (18b,3–5). V ostatních 57 dokladech je zvolen jiný typ překladu latinského textu – v šestnácti případech je ablativ absolutní přeložen pomocí větné konstrukce, v deseti případech je pro překlad použito participium präterita aktiva, ve čtyřech pak participium præsens aktiva, v šesti případech je užit bezpředložkového instrumentálu a konečně sedmkrát je použito substantivum s předložkou, v některých případech ablativ absolutní nebyl přeložen vůbec, jinde je překlad nejednoznačný či velmi volný. Všechny výše uvedené typy překladů jsou plnohodnotným ekvivalentem latinské polovětné konstrukce, zároveň jsou ale také známkou toho, že překladatel či překladatelé latinského textu *Řehole sv. Benedikta* již nechápali dativ absolutní jako běžný staroslověnský výrazový prostředek vhodný pro překlad pro ně zřejmě obtížnější latinské předlohy, což je zajisté zásadní

¹⁰ Ostojic uvádí, že tento tvar se zde vyskytuje místo tvaru *gostemъ*. Podrobněji viz OSTOJIC 1965.

odklon od snah překladatelů starších, např. překladatele Besěd Řehoře Velikého a překladatele Druhá církevněslovanské legendy o sv. Václavu z 11. století, kteří vazbu dativu absolutního jako výrazový prostředek pro překlad obdobné vazby latinské ještě v poměrně velké míře užívali. Výše popsaný způsob překladu ablativu absolutního také může být dokladem skutečnosti, že charvátskohlaholský text vznikl patrně v období pozdějším než je některými autory předpokládané 12. století.

6. PŘEHLED MATERIÁLU

Latinský text je citován podle cisterciácké verze *Řehole sv. Benedikta* vydané E. Manningem, církevněslovanský text pak dle edice I. Ostojiče.

ProL. 8: Exsurgamus ergo tandem aliquando excitante nos **scriptura** ac **dicente**.

1b,6: *Jure vstanimo n(i)ne, kada vzove nasъ Pismo govoreće.*

ProL. 8: Exsurgamus ergo tandem aliquando **excitante nos scriptura** ac dicente.

1b,6: *Jure vstanimo n(i)ne, kada vzove nasъ Pismo govoreće.*

ProL. 9: **Apertis oculis nostris** ad deificum lumen **adtonitis auribus** audiamus.

1b,6–12: *Otvoriv še ... oči n(a)ši ... i ... uši uslišimo*

ProL. 21: **Succinctis** ergo fide vel observantia bonorum actuum **lumbis nostris**, per ducatum evangelii pergamus itinera eius.

2a,15–16: *Prepojasav še t'gda věroju ... shrañenijemъ dobrimi děli boki n(a)še pokazan'ji e(van)j(e)lija*

ProL. 36–37: Ideo nobis propter emendationem malorum huius vitae dies ad indutias relaxantur **dicente Apostolo**...

3a,14–15: *Za něže namъ sutъ sije d(a)ni na popravlenije n(a)ših(ь) radi z'tihъ dělъ udaļeni gl(agol)juću Apostolu.*

ProL. 47: Sed et si quid paululum restrictius **dictante aequitatis ratione** propter emendationem vitiorum vel conservationem caritatis processerit...

3b,14–17: *Imuče každo krěp'čeje i prav(a)dnoje popravļenija radi našihъ grihovъ i shrañenijem' ljub've přějdite. Togo radi užasnuv se ne otbigni puti*

sp(a)senija atd.

Prol. 49: ...**dilatato corde** inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei...

3b,21–23: **sr(d)ce podavše v' [pravu] věru** neizrečenoju sladostiju i z'lobosti tečenija puti b(o)žije zap(o)v(i)di...

1,5: ...sine consolatione alterius sola manu vel brachio contra vitia carnis vel cogitationum **Deo auxiliante** pugnare sufficiunt.

4a,20–24: *bez družbe moči jedinu ruku ili laktom protivu grihu pl'tsku ili protivu pomišljeniju, b(o)žiju pomoćiju, moćni su(t') rvati se.*

1,13: **His** ergo **omissis** ad coenobitarum fortissimum genus disponendus adiuvante Domino veniamus.

5a,2–5: *Tagda ostaviv še [vse] se [redi v'zvratimo se] k'cinobitomъ, iže bo je(stb) silniji redъ ot(') vsih, b(o)žijeju pomoć'ju ...pritacimo.*

1,13: His ergo **omissis** ad coenobitarum fortissimum genus disponendus **adiuvante Domino** veniamus.

5a,2–5: *Tagda ostaviv še [vse] ce [redi v'zvratimo se] k'cinobitomъ, iže bo je(stb) silniji redъ ot(') vsih, b(o)žijeju pomoć'ju ...pritacimo.*

2,2–3: Christi enim agere vices in monasterio creditur quando ipsius vocatur praeenomine **dicente Apostolo**: ...

5a11–14: *Zač'se město H(rst)a věrujućim v'ziva gl(agol) juću Apostolu.*

2,19: Quod si ita **iustitia dictante** abbati visum fuerit, et de cuiuslibet ordine id faciet.

6b,5–6: *Ašće ... opatu pravdano [ne] budetъ, o vsakom redu to možet' nastaviti.*

5,7–8: Ergo hi tales relinquentes statim, quae sua sunt, et voluntatem propriam deserentes et mox **exoccupatis manibus** et, quod agebant, imperfectum relinquentes vicino oboedientiae pede iubentis vocem factis sequuntur.

11a,17–19: *Tada je ti... .. takoje ostavivše svoja děla, ka dělahu meju rukama i iměhuposluhu se meštrovu vzdajutъ.*

7,6: **Actibus nostris ascendentibus** scala illa erigenda est.

13a,8–9: **[Dobrimij n(a)šimi děli** onu skalu postaviti je n(a)mь.

7,8: Scala vero ipsa erecta est vita in saeculo, quae **humilitato corde** a domino erigatur ad caelum.

13a,15–19: *I ona skala gori postavena to je(stь) n(a)mь žitatъ sega svita, ki kь B(og)u **umilenim sr(d)cemь** na n(e)bo vzvedetъ nasъ.*

7,36: et sustinens non lacessat vel discedat **dicente scriptura**.

15a,18–20: ...v' trpnьji ne budi trudanъ ili pogibnuti ... **pravi [namь] Pismo**

7,56–57: Nonus humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat monachus et taciturnitatem habens, usque ad interrogationem non loquatur, **monstrante Scriptura**:

17a,1–5: *Deveta skalina umilenija jest' ki [je(stь)] koludarъ ne pusti ja-zika ni riči i ml'čan'je [veliko] drži, doklě ka ne uprose, ne od'govaraj, **kazanijemь** [s(veta)go] **Pisma**:*

7,67: Ergo **his omnibus humilitatis gradibus ascensis** monachus mox ad caritatem dei pervenit illam.

17b,12–13: *I t'gda **kada koludar' vse ... skaline umilenija izlize**, ... pridetъ k ljubosti b(o)žijej.*

8,4: Mox matutini, qui **incipiente luce** agendi sunt, subsequatur.

18a,17–18: i **zoru viduće** začni se jutrně sl(a)va.

9,5: **Quibus dictis** dicto versu benedicat abbas et sedentibus omnibus in scamnis legantur vicissim a fratribus in codice super analogium tres lectiones.

18b,3–5: ***I po tomь svršenji** opatъ vzda blagoslovenъje i sideći brat'ji čtite se 3 lekcije v knigahъ.*

9,5: Quibus dictis dicto versu benedicat abbas et **sedentibus omnibus** in scamnis legantur.

18b,3–5: *i po tomь svršen'ji opatъ vzda bl(agoslove)nъje i **sideći brat'ji** čtite se 3 lekcije v knigahъ.*

9,5: Quibus dictis **dicto versu** benedicat abbas et sedentibus omnibus in scamnis legantur vicissim a fratribus in codice super analogium tres lectiones.

18b,3–5: *I po tomь svršenji opatъ vzda blagoslovenъje i sideći brat'ji čtite se 3 lekcije v knigahъ.*

10,3: Et reliqua omnia, ut dictum est, impleatur, id est tu numquam minus

a duodecim psalmodum quantitate ad vigiliis nocturnas dicantur **exceptis tertio Domine quid multiplicati sunt et nonagesimo quarto psalmo Venite exultemus**.

19a,4–10: *Ino vse, čto je(stb) najprijie pisano držite se Nikadare maňe ot(‘) dviju na deste ps(al‘)mi na nočnu sl(a)vu peto ne budi. [To je(stb)] razvi dviju ps(a)l‘mu, to je(stb) »G(ospod)i, čto se«, »Pridite vzradujim se«*

11,2: Id est **modulatis**, ut supra disposuimus, **sex psalmis** et **versu** residentibus cunctis disposite et per ordinem in subselliis legantur in codice, ut supra diximus, quattuor lectiones cum responsoriis suis.

19a,14–16: *To je(stb) ispojuće 6 ps(al‘)m(b) i berše sidite vsi spolu.....čtene budite4 likcije sь svoimi rě(spo)nš(or)i, kako smo prijie pokazali.*

11,2: Id est **modulatis**, ut supra diximus, **sex psalmis** ed **versu residentibus cunctis** disposite et per ordinem in subselliis legantur in codice, ut supra diximus, quattuor lectiones cum responsoriis suis.

19a,14–16: *To je(stb) ispojuće 6 ps(al‘)m(b) i berše i sidite vsi spolu..... čtene budite4 likcije sь svoimi rě(spo)nš(or)i, kako smo prijie pokazali.*

11,7: **Dicto etiam versu et benedicente abbate** legantur aliae quattuor lectiones de novo testamento ordine, quo supra.

19b,3–6: *I po nih b(e)r(a)š(b) i bl(agoslove)nije ... v‘zdajutb i čtite se ... 3 lekcije ot(‘) s(veta)go e(van)j(e)lija*

11,9: **Quo perdicto** legat abbas lectionem de evangelio cum honore et timore stantibus omnibus.

19b,8–10: *Jegda se im‘na dopoje, op(a)tь e(van)j(e)lije r‘ci, i bratja ... stojte sь strahomь.*

11,9: Quo perdicto legat abbas lectionem de evangelio cum honore et timore **stantibus omnibus**.

19b,8–10: *Jegda se im‘na dopoje, op(a)tь e(van)j(e)lije r‘ci, i bratja ... stojte sь strahomь.*

11,10: **Qua perfecta** respondeant omnes Amen.

19b,11–12: *Jegda se dočte [e(van)j(e)lije], vsi otgovorite Amen.*

11,10: Et **data benedictione** incipiant matutinos.

19b,19–21 ... [I po tomъ rci op(a)tъ molitvu] i **po molitvi** počnite sl(a)vu jutrn'nju.

13,12: Plane agenda matutina vel vespertina non transeat aliquando, nisi in ultimo ordine oratio dominica **omnibus audientibus** dicatur a priore.

20b,32–33; 21a1: I na jutrní i na vič(e)rni po an(tifon)i vsagda rečena budi m(o)lit(va g(ospod)na atd.

35,15: Intrans et exeuntes hebdomadarii in oratorio mox **matutinis finitis** dominica omnium genibus provolvantur postulantes pro se orari.

23b,19–22: Izlizuće i vlizuće n(e)d(i)lnici **po jutrní** v n(e)d(i)lni danъ vsej brat'ji do kolěna poklonite se proseće m(o)liti za se.

35,17: **Quo dicto tertio** accipiat benedictionem egrediens.

24a,2: **I to reči je 3 kratъ**. Primi b(lagoslove)nije izlazeć'.

35,18: Et hoc idem tertio repetatur ab omnibus et **accepta benedictione** ingrediatur.

24a,9: Toje ot(') [bratije] tri kratъ r'ci se, i [tako] **prime b(lagoslove)nije** vliže [služi brat'ji].

38,3: Et dicatur hic versus in oratorio tertio ab omnibus, **ipso tamen incipiente**

25a,11–12: i r'ci sъ b(e)r(a)š(b) přéd'oltarem... ..

38,4: Et sic **accepta benedictione** ingrediatur ad legendum.

25a,16–17: I tako v'zamъ b(lagoslove)nije vlizi čtiti

39,10: Pueris vero minori aetate non eadem servetur quantitas, sed minor quam maioribus **servata in omnibus paritate**.

26a,16–19: A mlad'sej dit'ci ne taje mir'tukъ vzdaj se, da mañi ne li starijšimъ, va v'sem' směru imijuće.

42,6–8: Et **lectis quattuor aut quinque foliis** vel quantum hora permittit, **omnibus in unum occurrentibus** per hanc moram lectionis, si quis forte in assignato sibi commisso fuit occupatus occurat.

28a,1–7: Seduće vsi na vkupъ' poslušajte čtenija o(ta)cb i **čtite se 4 ili 5 listovъ** ili koliko godina vzda. I doklě se te lekcije čtu, vsaki v komъ dl'gu ... budetъ pritacite.

43,1: Ad horam divini officii mox ut auditus fuerit signum, **relictis omnibus**, quaelibet fuerint in manibus, summa cum festinatione curratur.

28a,20: *Na službu b(o)žiju, koliko zvonъ uslišite, vse ostavivše, čto budetъ meju rukama ... brzo tacite.*

43,15–16: Si denuo non emendaverit, non permittatur ad mensae communis participationem, sed sequestratus a consortio omnium reficiat solus, **sublata ei portione sua vini**, usque ad satisfactionem et emendationem.

29a,14–18: *A ot nova, ako ne popravít se, ne posadí se za stolomъ z bratiju, na samъ o sebi sedi i jijъ brez' vina do popravlenija pokajanijemъ.*

44,1–2: Ante fores oratorii prostratus iaceat nihil dicens nisi tantum **posito** in terra **capite** stratus pronus omnium de oratorio exeuntium pedibus.

29b,11–12: *Prěd' dvarmi cr(i)kvenimi ... leži nicъ položъ gl(a)vu na z(e)mľi protivъ nogama onihъ, ki is crikve izlaze ničtore govore.*

48,6: Et agatur nona temperius, **mediante octava hora** et iterum, quod faciendum est operentur usque ad vesperam.

31a,15–18: *I počekajuće zvonite na nonu, i po noni dari do vičerně dělajte*

48,12: **Facto autem primo signo horae nonae** disiungant se ab opere suo singuli.

31b,12–13: *I kada prvi zvonъ na nonu udri, ostavivše ... dělo svoje budite gotovi.*

52,2: **Expleto opere dei** omnes cum summo silentio exeant et agatur reverentia deo.

34a,3–6: *Isplnivše b(o)žiju službu, vsi ... mlkomъ vanъ izlizite i vzdajte počtenъje B(o)gu.*

52,5: Ergo qui simile opus non facit, non permittatur **explicito opere dei** remorari in oratio.

34a,12–14: *I t'gda, ki togo ne tvori, jemu se ne vzda prošćenje po službi v cr(i)kvi ostati.*

53,6–7: In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas. **Omnibus venientibus sive discendentibus hospitibus**; inclinato capite vel prostato omni corpore in terra Christus in eis adoretur, qui et suscipitur.

34b,6–12: *V' poklońenŕji vsačasko umiŕenŕje vzdaj se vsimŕ gostestemŕ, ki prihode ili othodetŕ. Poklońenijemŕ glavomŕ ili ...tŕlomŕ na z(e)mlju padenijemŕ H(rst)ŕ vŕ ŕihŕ budi počtenŕ, ki se ... prijemŕe.*

53,6–7: In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas. Omnibus venientibus sive discendentibus hospitibus; **inclinato capite** vel **prostrato omni corpore in terra** Christus in eis adoretur, qui et suscipitur.

34b,6–12: *V' poklońenŕji vsačasko umiŕenŕje vzdaj se vsimŕ gostestemŕ, ki prihode ili othodetŕ. Poklońenijemŕ glavomŕ ili ... tŕlomŕ na z(e)mlju padenijemŕ H(rst)ŕ vŕ ŕihŕ budi počtenŕ, ki se ... prijemŕe.*

53,13–14: Pedes vero hospitibus omnibus tam abbas quam cuncta congregatio lavet, **quibus lotis** hunc versum dicant: Suscepimus, deus, misericordiam tuam in medio templi tui.

35a,1–6: *I nožŕ ...gostemŕ op(a)tŕ i brat'ja vsi umivajte. I kada nožŕ umijutŕ ..., r'cite sŕ b(e)r(a)šŕ: »Prijahomŕ, B(ož)e, milost'tvoju po srŕde cr(i)kve tvojeje«.*

53,24: et **petita benedictione** pertranseat dicens non licere sibi colloquium cum hospite.

35b,11–12: **i prosí ot (') ŕihŕ bl(agoslovŕ)nija**, i mini je rek: ni mi dl'gŕ s gostmi govoriti.

58,14: Et si **habita secum deliberatione** promiserit omnia se custodire et cuncta sibi imperata servare, tunc suscipiatur in congregatione.

38b,11: *Ašče smisliv se obeča vse [to] držati i vse to, ča mu se zaponovi hraniti, togda prijatŕ budi mejju brat'ju.*

59,5: Faciant ex rebus, quas dare volunt, monasterio donationem, **reservato sibi**, si ita voluerint, **usufructuario**.

40a,11–13: *Takoje, ako hočeta, naredita, da [i] ŕima, ašče ima se ljubi, [i] molstiru] prihodak budi.*

62,10: Quod si nec emendaverit, **clarescentibus culpis** proiciatur de monasterio.

42a,24–26: *Jako li ...tako [pokazanŕ] ne popravít se, pokazav'še mu ... jego grihŕ, i [krivostŕ] ot(') molstira otvrzi se.*

63,15–16: Ubicumque autem sibi obviant fratres iunior priorem benedictio-

nem petat, **transeunte maiore** minor surgat.

43b,5–7: *Voļa kadě bratъ brata usrite, m'la'jši starišemu pokloni se, před'staršimъ m'la'jši vstani.*

71,3: **Praemisso ergo abbatis aut prepositorum**, qui ab eo constituuntur, **imperio**, cui non praemittimus privata imperia praeponi.

48b,14–16: *I tagda voļa op(a)tu voļa starijšemu bratu, ki ot(') něga narejěny jestъ, posluhъ višni vzdati mu jestъ.*

73,8: Quisquius ergo ad patriam caelestem festinas hanc minimam inchoationis regulam descriptam **adiuvante Christo** perface.

50a,2–5: *I t(a)gda [, brat'ja,] voļa ki na n(e)b(e)sko c(ěsarstvo) hitit se, malo počtenije regulě, ko pisano jestъ pomoćiju H(rst)a svr'šite.*

73,9: Et tunc demum ad maiora, quae supra commemoravimus, doctrinae virtutumque culmina **deo protegente** pervenies.

50a,6–10: *I po tomъ najveć'se zapovědi dobrih dělъ [i prudnihъ] kako smo prije spomiňali [i pisali G(ospod)a] B(og)a pomoćiju dojdeši [, komu je(st) sl(a)va i država v' vse věki].*

LITERATURA

- ANIĆ, V. 2004. *Veliki riječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BARTONĚK, A. 2008. *Řecko-latinská syntax v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita.
- DAMJANOVIĆ, S. 2005. Glagolski oblici u glagoljičnoj Reguli svetoga Benedikta. In: *Drugi Hercigonjin zbornik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 84–95.
- DAMJANOVIĆ, S. 2008. Jezik glagoljične Regule svetoga Benedikta. In: *Jezik hrvatskih glagoljaša*. Zagreb: Matica hrvatska, 181–204.
- DAMJANOVIĆ, S. (ur.) 2009. *Povijest hrvatskoga jezika I. knjiga: srednji vijek*. Zagreb: Croatica.
- DICTIONARY 2012. *Oxford Latin Dictionary I-II*. Oxford: Oxford university press.
- HANNICK, Ch. 2008. Zur altkroatischen glagolitischen Regula Benedicti. *Slovo* 56–57: 187–195.
- HERCIGONJA, E. 1975: *Povijest hrvatske književnosti 2. Srednjovjekovna književnost*. Zagreb: Liber – Mladost.
- KONZAL, V. 1994. Latinské participium futuri ve staroslověnském překlade (Responze latinské syntaxe v českocírkevněslovanských památkách I.). *Slavia* 63: 193–205.

- KONZAL, V. 2005. Latinské gerundium a gerundivum ve staroslověnském překladu (Responze latinské syntaxe v českocírkevněslovanských památkách II.). *Slavia* 74: 167–190.
- KONZAL, V. 2012. Latinské ablativ absolutní ve staroslověnském překladu. (Responze latinské syntaxe v českocírkevněslovanských památkách III.). *Slavia* 81: 190–204.
- KOUPIL, O. (ed.) 1998. *Regula Benedicti – Řehole Benediktova*. Praha: Benediktinské opatství v Břevnově.
- KUŤÁKOVÁ, E.; A. VIDMANOVÁ a kol. 2004. *Slovník latinským spisovatelů*. Praha: Leda.
- MANNING, E. 1966. Les manuscrits cisterciens de la règle de Saint Benoît. *Studia Monastica* 8: 215–266.
- MENGE, H. 2000. *Lehrbuch der lateinischen Syntax und Semantik*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- MIKLOSICH, F. 1862–1865. *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Vindobonae.
- NOVOTNÝ, F. 1992. *Základní latinská mluvnice*. Praha: H&H.
- OSTOJIĆ, I. 1965. *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima III*. Split: Benediktinski priorat – TKON.
- REGULA 1985. *Rogovskoga samostana sv. Benedikta regula (saec. XIV)*. Bibliofilska izdanja 15. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- REINHART, J. 2012. Wie alt ist die altkroatische Übersetzung der Regula Benedicti? In: *Schnittpunkt Slavistik - Ost und West im wissenschaftlichen Dialog (Festgabe für Helmut Keipert zum 70. Geburtstag)*. Bonn: Bonn University Press, 347–362.
- RJEČNIK 2000. *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije. I. svezak*. Zagreb: Staroslavenski institut.
- SLOVNÍK. 1966–1997. *Slovník jazyka staroslověnského I–IV*. Praha: Academia a Euroslavica.
- STANKOVSKA (FETKOVÁ), P. 1995: *Homilie Řehoře Velikého v charvátském církevněslovanském překladu ve srovnání s překladem českocírkevněslovanským* Praha: rukopis diplomové práce FF UK.
- STANKOVSKA, P. 1999: 40 homilií na evangelia Řehoře Velikého v charvátském církevněslovanském překladu ve srovnání s překladem českocírkevněslovanským. *Slovo* 1997–1999: 133–165.
- ŠTEFANIĆ, V. 1970: *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije II – Zbornici različitog sadržaja, regule i statuti, registri, varia, indeksi, album slika*. Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.

S a ž e t a k

U článku se analizira način prevođenja latinskoga ablativa apsolutnog u hrvatskoglagojskoj *Reguli sv. Benedikta* i pokušavaju se na temelju građe odrediti glavne tendencije prijevoda latinskoga ablativa apsolutnog na crkvenoslavenski jezik hrvatske redakcije. Nakon kratkog uvoda posvećenog problematici prijevoda s latinskoga na crkvenoslavenski i tekstu Benediktove *Regule*, naveden je pregled materijala, njegova klasifikacija, te najbitnije prijevodne tehnike. Na kraju se donose svi rezultati analize te kompletna građa.

Ključne riječi: hrvatskoglagojska književnost, crkvenoslavenski jezik, prijevodna tehnika, ablativ apsolutni, *Regula sv. Benedikta*

Autorica: Kateřina Spurná
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1
Česká republika: 110 00 Praha
spurna@slu.cas.cz

Primljen: 23. IV. 2014.
Prihvaćen: 14. X. 2014.